

PUTTER

Carduelis carduelis

(foto Michel Geven / Buiten-beeld)

S85

Beschermingsstatus

Rode lijstcategorieën

Beschermingsstatus

Habitatrichtlijnsoort

Vogelrichtlijnsoort

Belangrijke leefgebieden

Korte soortbeschrijving

Soortkenmerken

De Putter is een kleurrijke vogel met opvallende rood-zwart-wit getekende kop, zwart-gele vleugels, zwart-witte staart en bruine mantel. De jonge vogels zijn minder opvallend met hun grijskleurige kop en onderdelen en de bruine strepen en vlekken.

Biotoopvereisten

Oorspronkelijk was de Putter voornamelijk te vinden langs bosranden en in open bossen. Tegenwoordig heeft hij zich aangepast aan de menselijke omgeving en kan men hem aantreffen in (gecultiveerde) open gebieden waar bomen en struiken voor de nodige structuur zorgen, o.a. in parklandschappen, boomgaarden en tuinen. Het nest wordt in een struik gemaakt, in een vork van een stam of tegen de stronk van een boom. De belangrijkste voorwaarde voor de aanwezigheid van Putter is een rijke vegetatie met veel composieten (Distels, Paardenbloemen, Kaardebol, Klitten). Vooral deze planten produceren de zaden waarvan de Putter grotendeels afhankelijk is. Dit leverde hem de bijnaam 'Distelvink' op. Alleen de jongen verorberen tijdens hun groei ook veel insecten. De vogels hebben een golvende, dansende vlucht en vliegen veelal in troepen.

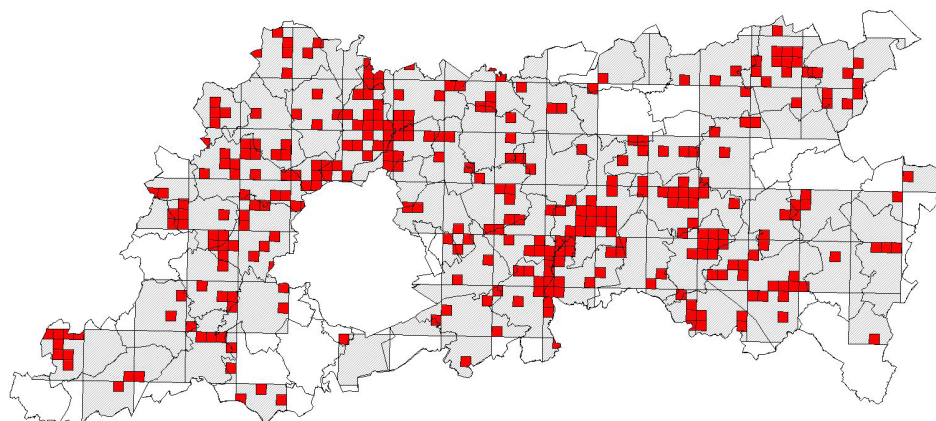
Populatie-uitwisseling en natuurverbindingen

Behalve als broedvogel komt de Putter ook als doortrekker regelmatig bij ons voor. In de trektijd en de winter zijn vaak enkele tientallen Putters bij elkaar te zien, foeragerend op ruige terreintjes met veel onkruidzaden.

Voorkomen in de provincie Vlaams-Brabant

Regionale verspreiding

De Putter is een vrij talrijke soort in Vlaanderen en komt overwegend in het westelijk deel van Vlaanderen voor. Vlaams-Brabant ligt min of meer aan de oostelijke rand van het verspreidingsgebied. Hij komt erg verspreid voor, met slechts enkele kernen, en vooral op de rijkere (leem)gronden. Het Pajottenland, de streek tussen Leuven en Tienen en de zuidelijke Dijlevallei staan bekend als concentratiegebieden. Erg belangrijk is ook de ten noorden van Vlaams-Brabant aansluitende regio van Klein-Brabant (goed voor ongeveer 20 % van de Vlaamse populatie) en het rivierengebied rond Mechelen.

Inventarisatieonderzoeken

- Algemeen soortenverspreidingsonderzoek door het bijhouden van waarnemingen via de website waarnemingen.be
- Project Algemene BroedvogelMonitoring (INBO, Vlaamse vogelwerkgroep Natuurpunt en Natuurpunt Studie)
- Project PuntTransectTellingen (INBO)

Knel- en aandachtspunten

- De Putter is voor zijn voedsel sterk afhankelijk van ruigtekruiden in het cultuurlandschap. Door de toepassing van moderne en efficiënte landbouwmethoden gaat het voedselaanbod in agrarisch gebied achteruit onder meer door een sterke afname van (on)kruiden en insecten (voor het grootbrengen van de jongen) door pesticidengebruik.
- Op dezelfde wijze is de Putter ook afhankelijk van randen en ruigtes met bosschages, houtkanten en heggen waarin nesten kunnen worden gemaakt. Schaalvergroting en het verdwijnen van houtige kleinschalige landschapselementen resulteert in een verlies aan habitat.
- De wet op de distelbestrijding bepaalt dat de bloei, zaadvorming en uitzaaiing van de vier soorten distels - Akkerdistel, Speerdistel, Kruldistel en Kale jonker - moet verhinderd worden. Deze wet is echter omstreden omdat niet alle distels problemen stellen en distelbestrijding niet in alle omstandigheden noodzakelijk laat staan wenselijk is. Enkel de Akkerdistel kan onder bepaalde omstandigheden, als overblijvende soort die zich ook vegetatief via wortelstokken uitbreidt, een probleem geven voor de landbouw. De andere soorten zijn tweejarig en leveren geen problemen; ze kunnen bovendien gemakkelijk bestreden worden. Kruldistel en Kale jonker komen zelfs nog amper voor in landbouwgebied. Bestrijding van distels ontnemt de Putter maar ook veel vlindersoorten een belangrijke voedselbron.

Overzicht maatregelen

H2.1.	Aanleg van akkerreservaten en wildakkers
H2.8. - H2.10.	Beheer perceelshoeken en randen, kruidenstroken en braaklegging
H11.1.	Aanleg van een houtkant, heg of haag

S85.1.	Selectief beheer van distelruigten
S85.2.	Disteltuिन

Landschaps- en habitatgerichte maatregelen

H2.1. Aanleg van akkerreservaten en wildakkers

Akkers met een verscheidenheid aan zadenrijke gewassen zijn in het voordeel van de Putter en andere zaadeters in het landbouwgebied. Hiervoor worden stukjes landbouwgrond ingezaaid met voor vogels geschikte voedselgewassen. Er wordt gezorgd voor een ruimtelijke spreiding van de voedselakkertjes en vooral met (veel) kleine akkertjes gewerkt. Een oppervlakte van maximaal een 0,5 ha volstaat, evenals een maximum van één zo'n akker per 20 ha landbouwgebied. Dat maakt dat het systeem weinig ruimte vraagt en gemakkelijker toepasbaar is in grootschalig landbouwgebied. Tot de vogelvoedselgewassen die voor Putter voordelig zijn behoren: Zonnebloem, Vlas, Koolzaad, Pluimgerst en Teunisbloem. Tweejarige wildakkers zijn voordeliger.

H2.8. - H2.10 Beheer perceelshoeken en randen, kruidenstroken en braaklegging

De Putter voelt zich best thuis in een kleinschalig cultuurlandschap met kruidenrijke randstroken en overhoekjes die aansluiten op of in de nabijheid liggen van lineaire landschapselementen als heggen, houtkanten en boomstruwelen. Een op natuurwaarden gericht akkerrandbeheer in de nabijheid van kleine landschapselementen is voordelig voor de soort. Daarbij hoort ook een stopzetting, extensivering en/of gerichte(re) toepassing van bestrijdingsmiddelen in de akkerrandzones. Kruidenrijke overhoekjes, ruigterijke braaklanden en stoppelakkers (met graanresten) leveren dekking en voedsel gedurende de wintermaanden.

H11.1. Aanleg van een houtkant, heg of haag

Het behoud van kleinschaligheid in het agrarisch gebied, vooral van heggen en houtkanten met een dichte laag struiken, een goed ontwikkelde kruidlaag onder de struiken en kruidenrijke zomen die kunnen dienen als broed- en schuilplaats.

Hagen kunnen geschoren worden of tot een brede heg uitgroeien. De ideale afmetingen voor hagen om meerdere soorten en grote(re) aantallen vogels aan te trekken, zijn een hoogte van minimaal 1,40 m en een breedte van minimaal 1,20 m, in een dichtheid van minstens 60-80 m/ha.

Voor de Putter interessante houtkanten zijn breed en structuurrijk en bestaan deels uit vrij uitgroeiend struweel met daarin verspreid of groepsgewijs groeiende hoogstambomen en deels uit een wisselende zoom van hoog opgroeiende ruigtekruiden.

Soortgerichte maatregelen

S85.1. Selectief beheer van distelruigten

De Putter is sterk afhankelijk van ruigten waarin distels voorkomen. Het aandeel van de distel in dergelijke ruigten is sterk afhankelijk van de bodemverstoring: sterk omgewoelde bodems of gronden met open plekken in de grasmat herbergen vaak grote aantallen. De vrees dat distels zich gemakkelijk verspreiden door zaadvorming is ongegrond. Het grootste deel van de zaden valt binnen een straal van 10 m rond de distelhaard. Op een afstand van 50 m is het aantal distelzaden al gelijk aan wat er van nature in de zaadbank aan distels aanwezig is. Omdat de zaden veel zwaarder zijn dan het pluus vallen ze er al gauw uit, waardoor veel van het rondvliegend pluus binnen de kortste keren zaadloos is. De meest doeltreffende manier om het aandeel distels te beperken is een verdichting van de grasmat of het met de hand uittrekken van de wortelstokken net voor de bloei. Grotere haarden kunnen ook worden gemaaid maar

dit moet dan wel herhaaldelijk gebeuren – tot 2 of 3 keer per jaar. Het maaien gebeurt in een regenachtige periode. De wortels rotten bij regen gemakkelijk weg. In het geval van begrazing kunnen ezels worden ingezet. Het zijn de enige grote grazers die distels lusten.

Foto: Soortenrijke distelruigte met onder andere ook Kaardebol. (foto Econnection)

S85.2. Disteltuिन

In (sier)tuinen kunnen ter ondersteuning van de Putter enkele distelsoorten of vergelijkbare soorten worden ingebracht zoals Mariadistel, Kogeldistel, Driedistel, Vederdistel, Echte kruisdistel en de Kleine- en Grote kaardenbol. Ook kan als culinair extraatje worden gedacht aan de aanplanting van Artisjok, Kardoen en Moesdistel. Speerdistel en Kale jonker worden ook wel in tuinen aangeplant.

Financierings- en ondersteuningmogelijkheden

Algemeen

- Ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid
- Subsidie voor de aankoop van natuurgebieden
- Landschapsteam

Soortgericht

- Bijzonder natuurbeschermingsproject

Habitatgericht

- Beheerovereenkomst perceelrandenbeheer
- Beheerovereenkomst aanplanten en onderhouden van houtige kleine landschapselementen
- Beheerovereenkomst onderhouden van bestaande houtige kleine landschapselementen
- Beheerovereenkomst soortenrijke graslanden en akkers

Lopende initiatieven

geen

Opvolgings- en evaluatiemogelijkheden

Waarneming

Door zijn kleurrijk voorkomen en typische roep en zang, is de Putter eenvoudig te inventariseren. Bovendien komt de soort frequent voor nabij tuinen of parken en is hij niet zo schuw. De roep is een vloeiend 'tswit-wit-wit-wit' of 'tiedeliet' dat voortdurend herhaald wordt. De zang is een kanarie-achtig gekwetter dat vermengd wordt met de gebruikelijke roep.

Referenties & verdere informatie

Publicaties

- Anoniem (2003). Entry Level Agri-Environment Scheme Pilot. Scheme Guidance Booklet 2003. Department for Environment, Food and Rural Affairs (DEFRA).
- Boatman N., Stoate C. & Watts N. (2000). Practical management solutions for birds on lowland arable farmland. In: Proceedings of the 1999 British Ornithologists' Union Spring Conference, held at Southampton, UK on 27-28.03.1999. BOU, UK. p 105-114.
- Decler K. (2005). Argumentatie voor een wetswijziging t.a.v. de verplichte distelbestrijding in Vlaanderen. Advies IN.A.2005.58 van het Instituut voor Natuurbehoud (IN), 8 p.

- Decler K. & Leten M. (1997). De wettelijk verplichte bestrijding van distels in Vlaanderen. Een standpunt van het Instituut voor Natuurbehoud. Instituut voor Natuurbehoud, 50 p.
- Lack P. (1992). Birds on lowland farms. British Trust for Ornithology.
- Vermeersch, G. & Anselin, A. (2009). Broedvogels in Vlaanderen in 2006-2007. Recente status en trends van Bijzondere Broedvogels en soorten van de Vlaamse Rode Lijst en/of Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek nr. 3, Brussel. 102 p.
- Vermeersch G. Anselin A., Devos K., Herremans M., Stevens J., Gabriëls J. & Van Der Krieken B. (2004). Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek nr. 23, Brussel. 496 p.

Websites

- www.waarnemingen.be

Folders

geen

Advies

- Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
- Natuurpunt vzw

S85

